

„זה יכול לקרות לך!“

מאת 'יוסף מנקס'

אפשרות לעזור. מוכרחים להוציא את השן.

„סיפתי את תולדותי“

באותו זמן קבלתי הודעה שלמחרת יסיעו אותי לירושלים, לוועדת הערעורים. באנו לשם הישיבה התנהלה בדלתיים סגורות. השופטים היו: שניאור זלמן חשין, דניאל אוסטר וצבי יהודה. סניגורי היה שמואל תמיר. הוא שאל לפרטי ההאשמה נגדי. הם לא מסרו דבר, אך ביקשו שאספר להם בקי צור את תולדות חיי.

סיפתי להם כיצד חונכתי בביתר בפולין, כיצד באתי ארצה בשנת 1935, כצד הת- גייסתי לצבא הבריטי, טפלתי בפליטים, וב-

15 ימים נוספים. שאלתי לשם מה הם נחו צים, וענו לי שיש למטרה חומר מספיק כדי להעמיד אותי לדין, אבל כיוון שמשך כל הזמן זורם חומר נוסף, הוא מבקש הארכה.

כשעברו 15 הימים הנוספים, נקראתי למ- טה הארצי של המשטרה. שם מסרו לי שלמטרה אין כלום נגדי, אך הצבא הפעיל נגדי את סעיף 111 ויש להם פקודה להעביר אותי לתרשיחה. בקשתי להתראות עם אשתי, אך לא הרשו לי. נסענו ישר לתרשיחה. מתרשיחה שלחתי מכתב לוועדת הערעורים בירושלים. אחרי 15 יום קבלתי תשובה שעלי להופיע בפני הוועדה. מיד אחרי קבלת

לפני שביעות נתגלה לציבור כי יוסף מנקס, אופה מנכעתיים, נשוי ואב לילדה, נעצר ללא שופט ומש- פט, ונדרש למעצר ארמיניסטרטי- בי לפי סעיף 111. הציבור, ברובו הגדול, הרים קולו במחאה חריפה נגד תופעה חדשה זו, והעולם הזה נמצא בשורה הראשונה של תנו- עת-המחאה. כתוצאה ישירה מן הפערה הציבורית שוחרר מנקס והוחזר לחיק משפחתו.

עתה ביקש „העולם הזה“ מיוסף מנקס להעלות את פרטי מעצרו, למען יישמשו אות-אזהרה לכל אז- רח, העלול להיות מחר קרבן למע- צר רומה, ללא דין וללא דין.

דחן דבריו של מנקס.

ב-6.53 החל הפעמון לצלצל בדלת דירתי ללא הרף. השעה היתה שתיים בלילה. אני לא התעוררתי, אך אשתי העירה אותי בבחלה. ירדתי במהירות ממיטתי נגשתי לדלת. דרך האשנב בדלת ראיתי שוהי המשטרה. כשפתחת להם את הדלת פרצו פנימה 8 שוטרים. הקצין שפקד עליהם צעק: „לה- רים את הידים!“ „אין צורך להרים את הידים“, אמרתי. „אף פעם לא הרמתי אותן. אינני מתנגד לכם.“ מיד שמו כבלים על ידי. הקצין אמר לי: „יש לי פקודה לעצור אותך ולערוך חפוש.“ „למה?“ „אתה אח- ראי על המחתרת ומחסני הנשק שלהם בא- רץ.“ לא התנגדתי לחיפוש ולמעצר.

אסע בגליל

החיפוש התחיל. אחרי רבע שעה פנה אלי הקצין ואמר לי שהחיפוש יימשך עד הבוקר, ושביתתיים אסע עם השוטרים שחילו לי למטה. הוא ופיקודיו נשארו והמשיכו בחיפוש, בנוכחות אשתי ואביה. נגשתי לאשתי ולילדתי כשידי כבולות ונשקתי להן. אך הקצין לא הניח לי לדבר אתן. „לא לדבר“, אמר. „תיכף לעזוב.“ ירדתי ונכנסתי למכונית. ליוו אותי קצין ושני שוטרים.

נסענו לחיפה. כשעברנו אותה ונכנסנו לגליל המערבי הרגשתי שהקצין אינו כח- מצא בדרך. „חבר“, אמרתי, „אל תחבייש, הגד לאן אתה צריך להגיע ואוביכלם ברוך למקום. לא בסדר שאתם שואלים את הער- בים בדרך. אני יכול להוביל אתכם לכל מקום אפילו בעיניים קשורות.“

הקצין לא ענה. אז אמרתי לסמל: „אין בסביבה תחנת-משטרה חוץ מתרשיחה והיא נמצאת למעלה, בעוד שלשה וחצי קילומטר.“ המשכנו בכיוון זה וכעבור שעה קלה הגענו.

הייתי רעב כל היום

הכניסו אותי לתא נפרד. משך שלשה ימים לא נכנס אלי איש, חוץ מהמפקד עצמו, שהביא לי אוכל. ביום השלישי הגיע שופט צבאי ותובע המשטרה, רחמים שמו, דרש ממנו מציאת פקודת מעצר 15 יום, כדי לאפשר לו לאסוף חומר נגדי. השופט שאל אותי אם יש לי מה לומר. עניתי: „אם יש לכם צורך להחזיק אותי 15 יום — בבקשה. אך אני מבקש שתשתדלו לגמור את הכל תוך 15 יום אלה. אני בטוח שלא תמצאו כלום, כי אני חף מפשע.“

המעצר נמשך. משך כל הזמן, מבוקר עד ערב, הייתי רעב. אבל השוטרים רעבו לא פחות ממני, כי אכלנו את אותו האוכל. שאלתי אותם מה הסיבה לצימצום החמור באוכל, והם ענו: „הקציב האוכל שלנו הוא רק 270 פוטטה ליום.“ „אולם גם השוט- רים, וגם מפקדם, נהגו לתת לי מהאוכל שלהם. את מנות הבשר, שקיבלו אחת לש- בוע, היו חוסכים כדי לתת לי מנה בכל יום. כשסרבתי לקבל את מנות חתומה, ושאלתי אותם מדוע הם עושים כך, ענו לי: „אתה נשאר מה רעב ואנחנו נוסעים כל שלשה ימים הביתה. נאכל בבית.“

למשטרה אין כלום

במלאת עשרה ימים למעצרי הגיע הקצין יהודה פראג לקחה אותי. הוא לא אמר כלום. שתינו קפה והוא נסע לדרכו. חקירתו נוספות לא היו. אחרי 18 יום לקחו אותי לבית דגון ומשם לקריה. שם נפגשתי, בפעם אשונה מאז מעצרי, עם אשתי, אך לא לי לגשת אליה. שוב הובאתי לפני רחמים והשופט הצבאי. החובע דרש

משוחרר יוסף מנקס ובתו פנינה

„אני כאן השופט“

התשובה העבירו אותי לגלילי.

בעיטה וחולצה קדימה

בו ברבע שהובאתי לשם הכניסו אותי ישר לצינוק. היה זה חדר קטן חסר חלונות. כל איחורו בא מחרץ ברוחב של 15 סנטי- מטר. כששאלתי את הקצין כהן: „מה הסי- בה שהכנסת אותי ישר לצינוק?“ הרי לא עשיתי שום דבר. השיב: „כך אני רוצה.“ עבר עלי לילה נורא, בגלל החום האיום ששרר בתא והפשפשים ששרצו בו. בבוקר בקישתי לראות את הרופא. הרופא נכנס לחדר, בדק ואמר: „מצטער מאד, אין לנו חדר אחר.“

בלילה הבא שכבתי כל הלילה על ידי הדלת ובפע פער נשמתי את מעט האוויר מתחתה. כתוצאה מכך הצטננו שיני. נתקשתי כאבים נוראים והחניכיים מלאו מוגלה. האחראי על המרפאה, מאיר, חשש להוסיף לתת לי כדורים. עשו נסיון אחרון להקל עלי: מרחו את החניכיים בספירט, אך זה לא עזר. נתנו לי זריקת פניצילין, אך גם היא לא העזילה. בקשתי להעביר אותי לרופא שנים, אך הק- צין כהן אמר לי: „כאן אני המפקד והרופא. בבוקר בקשתי לראות את הסמל האחראי, קוטיק, ולבקש את עזרתו. דפקתי בדלת, והיא נפתחה. לפני עמד שוטר ושאל: „מה אתה רוצה?“ עניתי שברצוני לראות את הסמל קוטיק. בתשובה על כך נתן לי בעיטה ישר באברי המין. מעוצמת הכאבים נפלתי ארצה, אך מיד קמתי, התגוננתי בפני מכות נוספות, קרעתי את חולצתי. לקול המהומה באו כל השוטרים עם ה- קצין והכניסו אותי חזרה לתוך החדר. אחרי רבע שעה העבירו אותי לרופא שנים. הוא קבע שהובאתי במאוחר מדי, ואין כבר כל

איוו צורה העברתי אותם ארצה. בעיקר טיפלתי בנוער, כי האמנתי שרק הנוער יוכל להציל את העם. כשנסתיימה המלחמה והש- תחרתי מהצבא הבריטי חזרתי ארצה והמ- שכתי ללחום נגד השלטון הזר בארץ. עד קום המדינה לחמתי בשורות לחי.

כשקם צה"ל קבלתי פקודה מדיר ישראל שייב, בהתאם להסכם שעשה עם ישראל גלילי, להתקשר עם מפקד הפלמ"ח ולפרוץ את הדרך לירושלים. התחלתי לעבוד כמפקד יחידת לחי ופרצנו דרך מבית סוסין עד באבא-אל-חאד, במשותף עם יחידות פלמ"ח. בירושלים עצמה השתתפתי בפעולת לחי בפריצת החומה.

שביתת רעב

אמרתי לשופטים: „רבוחי, אני רוצה לדעת, האם אחרי כל כך הרבה שנים של מלחמה למען העם מגיע לי שאשכב בבית- הסוהר ולא אדע מדוע?“ אני מבקש שתתנו המלצה לשחררני, היות ואין שום דבר נגדי. מגיע לי לחיות במדינתנו בשקט, מבלי שיר- דפו אחרי.“

בשם הוועדה ענה חשין שבקרוב ימסור את תשובת הוועדה. היכיתי שלשה שבועות. בוקר אחד קראתי בעתון שוועדת הערעורים החליטה לשחררני, אך הרמטכ"ל אמר שיש לו דבר נוסף נגדי. שוב הייתי בחושך. בצורה זו יכלו להמ- שיך את מעצרי, ללא משפט, ימים ושנים. החלטתי, כמחאה, לשבות שביתת רעב. ה- משטרה אף העלימה את דבר השביתה מסג- גורי. כשנודע לו כעבור שבוע, בקרני עזי- דת, תבע ממני להפסיק את השביתה והב- טיח לפנות שוב לוועדה בענייני. ניכחתי שלצום אין זו כל כך קשה כפי

שנדמה. קשה באמת הוא רק היום הראשון. אחר כך זה הולך מעצמו. עכשיו אני יכול להאמין שאפשר אפילו לצום 40 יום. במשך השביתה לא אכלתי כלום. רק שתיתי מים. לולא הבטיח לי תמיר להופיע שוב בפני ועדת הערעורים, הייתי ממשיך בשביתה.

מי שהכניס אותי

יכנים אתכם

הובאתי שנית לירושלים שוב נכנסנו ל- אולם הישיבות. שוב התנהלה ישיבה בד- לתים סגורות. שוב נכנסו אותם השופטים. ישבנו בשקט והסתכלנו אחד בשני. הם חיכו שאנחנו נשאל, ואנחנו חיכינו לשמוע מה יש להם לומר. לבסוף, לאחר שהסנגורים שלי ושל הלוי אמרו את דבריהם, פנה אלי חשין ובליל לש- אול הל שאלות ביקש לא להתפור ולחכות עד שהם יחזרו. חיכינו כשעתיים. בהפסקה נפגש- תי עם אשתי שחיכתה לי בפרוודור, בנוכחו- תו של קצין משטרה. כשחזרו השופטים הת- ישבנו במקומותינו. תמיר קם ותבע שוב שיפרטו את ההאשמה. הם לא ענו. במקום זה שאל חשין אם אנו רוצים להגיד דבר מה. קמתי ואמרתי להם: „רבוחי, בפעם הרא- שונה שהייתי כאן, המלצתם לשחרר אותי. אחרי שלושה שבועות קראתי בעתון של- רמטכ"ל יש אשמה נוספת נגדי, אין אני יודע מה רוצים ממני. אך אני נשבע בשם אלהים שאני מאמין בשופטינו האזרחיים כמי שאני מאמין באלהים. אני ואבוי לעם, אם לא נאמין בשופטינו האזרחיים. אינני רוצה להתחנף בפניכם. אף פעם לא התחנפתי בפני אף אחד ואף פעם לא אתחנף. אני רק קובע עובדה. אם האמת לא תנצח עכשיו, מי יודע, אולי אותו האדם שהכניס אותי, יכניס לכלא גם אתכם.“ התישבתי.

סוף המעצר

בקול שקט ורגש השיב חשין: „אנחנו נשלח את המלצתנו לרמטכ"ל תיכף ומיד.“ שוב קמתי ואמרתי: „אין לי כל ספק שתעשו את המוטל עליכם במהירות מכסי- מלית, כמו שעשיתם זאת בפעם הראשונה. אך מה יעשה האחראי? שוב יורוק את הניירות לסל ויגיד שיש לו משהו חדש נגדי. ובינתיים אשכ ואסבול.“ חשין השיב: „הפעם תדעו על החלטתנו בימים הקרובים ביותר. אף כי איננו רומזים מה תהא ההח- סה.“

יצאתי משם באמונה שלמה שהסוף הגיע. תוך ימים ספורים אשתחרר. הוחזרתי לבית- הכלא בגלילי. ביום רביעי בא הקצין קרמר ואמר שמחר, בערב יום הכיפורים, יקחו אותי להתפלל בבית-הסוהר בחיפה. עניתי לו שאני מאמין שלא יהיה צורך בכך, כי מחר אסע הביתה. וכך היה.

באותו ערב בשעה חמש הגיע קרמר מחיפה ומסר לי בעליונות רבה: „יש לי בשורה טובה. בשבילך, אתה משוחרר.“ „או פתח את הדלת“, אמרתי מסוגר מרוב שמחה. „אני כבר הולך הביתה.“ „אך הוא ענה לי: „בגלל הבטחון והאחריות שיש לנו לגביך, אינני יכול לתת לך לנסוע בלילה. מחר בבוקר נקח אותך לחיפה ומשם תסע הביתה.“

15 פרוטות חסרו

בבוקר, לפני שיצאתי, נכנסתי למשרד ושוחחתי עם השוטרים והקצינים. כולם היו מרוצים מאד מכך שהשתחררתי. אחד מהם אמר לי: „אמנם אנחנו מבסוטים שהש- תחרת, אבל נתנענע לך כאן. איך שלא יהיה, היינו יודעים טובים. לא נשכח אותך.“ התרגשתי מאד ועניתי: „חברה, אני קורא בעתונים שפרצים בתי-ימים בארץ. ידעם שגם אני בתי-ימי והתנהגתם אחי יפה. אינני יודע, וגם אתם אינכם יודעים, אם הנעצרים אשמים או לא. על כך יחליט רק בית-הדין האזרחי. אם יביאו אותם הנה, אני מבקש מכם: התנהגו אתם כמו שהתנהגתם אחי.“ הם אמרו: „היה בסדר.“

כששוחררתי היו בכיסי 1.540 ל"י. 1.500 ל"י שלמתי עבור נסיעה. בטכסי מחיפה תל- אביב. ירדתי על ידי הקריה ונגשתי לאוטו- בוס מספר 63 מחיר הנסיעה היה 65 ל"י. פרוטה ולי נותרו רק 40. נאלצתי, ללכת הביתה רגלי, אך רגשותי הצמיחו לרגלי כנפיים. צלצלתי בדלתי. אשתי הייתה בבית, וגם הבת הקטנה. אחרי זמן רב לא הכירה אותי הפעוטה.